

EĞİTİM YÖNETİMİ ARAŞTIRMALARININ DURUMU: EAQ'DE 1970-1985 ARASINDA YAYINLANAN ARAŞTIRMALAR

Doç. Dr. Ali BALCI*

ÖZ

Bu araştırmada, 1970-1985 tarihleri arasında Educational Administration Quarterly (EAQ)'de yayımlanan araştırma raporlarına dayanarak eğitim yönetimi araştırmalarının durumu değerlendirilmek istendi. Bu tarihler arasında EAQ'de yayımlanan araştırma raporlarından bilgi sayar yardımı ile yansız (random) bir örneklem seçildi. Örneklem giren araştırmalar, araştırma problemi, evren-örneklem, araştırma deseni (design), verilerin toplanması biçimi ve verilerin analizi yaklaşımı ölçütlerine göre değerlendirildi. Bulgular genel çizgileriyle bu konuda daha önce yapılan araştırma bulguları ile tutarlılık gösterdi.

Problem

1964'de ilkin James Limpham, 3 yıl sonra da Donald Erickson eğitim yöneticileri üzerinde yapılan araştırmaları taradılar. Her iki tarama da, dar ve seçici idi. Limpham yönetsel davranışla ilgili çeşitli konular üzerinde yoğunlaştı. Araştırmaların güçlü ya da zayıf taraflarından çok sonuçları ile ilgilendi. Erickson ise 1 Ocak 1964 ile 31 Ocak 1966 tarihleri arasındaki araştırmaların yöntemsel zayıflıkları üzerinde durdu (Bridges, 1982). Daha sonraları McNamara (1978) eğitim yönetimi araştırmalarını, EAQ'nin ilk 12 cildindeki araştırma raporlarının istatistiksel yöntemi açısından analiz etti. Verilerin çözümlenmesinde tek değişkenli analizlerin baskın bir biçimde uygulandığını buldu. Hoy (1978) EAQ ve The Journal of Educational Administration (JEA)'daki araştırma raporlarını tarayarak şu sonuçlara vardı. Eğitim yönetimi araştırmaları, hipotetik önermelerin prepozisyonlarının empirik ara-

* Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümü Öğretim Üyesi.

tırması ile sınırlı kalmıştır. Eğitim yönetimi araştırmaları programlı, anlamlı ve sistematik çabalardan uzak bulunmaktadır. Kritik analizler ve bilimsel değişme azdır. Ona göre bunda asıl neden eğitim yönetimi araştırmalarının pratik ağırlıklı olmasıdır. Oysa asıl araştırma kurama dayalı hipotezleri test etmek için yapılmalıdır. Hoy'un tarama yöntemi, raporda belirtilmemiş bulunmaktadır. Hoy (1982) birkaç yıl sonra aynı dergilerde ikinci bir tarama yaptı. Ancak bu taramasındaki yaklaşımı da belli değildir. İkinci taramanın başlıca bulguları şöyledir: Eğitim yönetimi araştırmaları davranış bilimlerindeki yöntem bilimsel gelişmenin gerisinde kalmıştır. Birey hâlâ temel analiz ünitesidir. Çeşitli okul örgütlerinin karşılaştırmalı niceliksel araştırması azdır. Sınırlı sayıda çok değişkenli teknikler uygulanmaktadır. Uzun dönemli okul örgütü araştırmaları hemen hiç yoktur. Anket taraması hâlâ tartışmasız araştırma aracı olarak kalmıştır. Yazar ikinci taramada birinciden farklı olarak şu değişimleri saptadı. Araştırmaların ilgisi şu yönlere doğru bir değişme gösterdi. Okulla ilgili etkenlerin (antecedents) araştırılmasından okulun etkilerinin araştırılmasına doğru bir değişme, güdülenmenin içerik modellerinden süreç modellerine doğru bir değişme; rasyonel örgüt modellerinden sosyal örgüt modellerine yönelme ve eğitim yönetiminde bazı alt alanların ortaya çıkması. Hoy, gene de eğitim yönetimi araştırmalarının programlılık ve sistematiklikten uzak, kurama dayanmayan (atheoretical) niteliğini koruduğu kanısındadır. O, bunda sistemin, özellikle de profesörlerin yükseltilmesi ilkelerinin kuramdan çok pratiğe dönük olmasının olumsuz etkilerini vurgular. Ona göre kuram güçlenirse, araştırma yöntemleri de o denli güçlenecektir.

Bridges (1982), 1967 ila 1980 tarihleri arasında eğitim yöneticileri üzerinde yapılan araştırmaları taradı. "Dissertation Abstracts" ve yönetime dönük dergilerden 322 araştırma raporunu inceledi. Bridges'in tarama yaklaşımı şu 4 soruya cevap arayarak öncekilerden farklılaştı. (1) Araştırmalar hangi tür okul yöneticilerini araştırdı? (2) Okul yöneticileri nasıl araştırıldı? (3) Okul yöneticileri üzerinde yapılan araştırmaların ilgi odağı ne idi? (4) Okul yöneticileri üzerinde yapılan araştırmalar nasıl birbirleriyle ilişkilendirilebilir? Bridges'in bulguları şunlardı. Eğitim yönetiminde araştırmalar 15 yıl öncesinden pek farklı değildi. Araştırmalar genelde okulun çıktılarına dönüktü. Genelde görece olarak basit türde istatistiksel analizlere aşırı dayanıyorlardı. Araştırma problemlerine programlı bir stilden çok, spesifik amaçlarla düzenlenmiş kuramdan uzak (ad hoc) tipte yaklaştılar. Görüldüğü gibi Bridges de Hoy gibi eğitim yönetimi araştırmalarının kurama dayanmadığını (atheoretical) vurgular. Ona göre bu özelliği gereği eğitim

yönetimi araştırmaları 1967'den bu yana okul yöneticileri ile ilgili kuramsal ya da pratik bir problemi çözebilmiş değildir.

Miskel ve Sandlin ise eğitim yönetimi araştırma literatürünü, yöntemsel düzeylerini saptamak ve 1970'lerde yöntemsel niteliğin bir gelişme gösterip göstermediğini saptamak için taradılar. 1972 ile 1979 arasında EAQ ve JEA'da yayınlanan tarama araştırmalarında yansız bir örneklem seçtiler. Analizlerinde çoklu düzey analiz üniteleri kullandılar. Araştırmaların değerlendirilmesinde dördü örnekleme, ikisi de ölçme ile ilgili olmak üzere altı ölçütük bir araç kullandılar. Temelde şu bulguları saptadılar. Yöntemsel sağlamlık hem EAQ, hem de JEA'da yüksek düzeyde değildi. Her iki dergide de tarama araştırmaları örneklem ölçütü bakımından marjinal olarak kabul edilebilirliğe yakın bulundu, ancak bu düzeye ulaşamadı. Ölçme ölçütü bakımından ise 1970'lerde bir yükselme ya da düşme gözlenmedi. İstatistik analizlerde, analiz ünitelerinin düşünülmediği görüldü. Bu yazarlar bulgulara dayanarak eğitim yönetimi tarama araştırmalarının niteliğinin orta düzeyde olduğu sonucuna vardılar (Miskel ve Sandlin, 1981).

Knapp'a (1982) göre araştırmanın problem ve amacı, onun analiz ünitesini tayin eder. Bunun farkında olmama, verilerin analizinde yorumların bulunmayan analiz üniteleri için yapılması, ya da hatalı analiz ünitelerinin seçimi gibi yanlışlara götürebilir. Çalışmasında bu problemi araştıran yazar EAQ'den örneklerle bunu göstermeye çalıştı ve giderilmesi için bazı önerilerde bulundu.

Griffiths ise (1983) 1950'lerin sonlarında ve 1960'ların başlarında dört tür isim yapmış araştırmayla, 1970'lerde ve 1980'lerin başlarında isim yapmış dört tür araştırmayı yönetici süreci (davranışı dahil) açısından inceledi. Genel bulgusu bugünkü araştırmaların fonksiyonlizmin kritiğini ihmal ettiklerini, aynı zamanda yeni yaklaşımları da pek kullanmadıklarını gösterdi. Onlar halâ mantıksal pozitvizmin çerçevesinde çalışıyorlardı. Ona göre geçmiş araştırmalar pratik yönelimli idiler ve pozitvizmi açısından düşündükleri iyi idi. Oysa hipotezlerin matematiksel çıkarsama (dedüksiyon) mantığı ve kuramsal gözlem ikilemi ihmal edildi. Eğilim açık sistem modellerine doğru idi. İki dönemin de araştırma yöntemleri aynı idi. Öncekiler tekli kuramları araştırdılar. Yeniler ise kuramları, modelleri, fikir ve görüşleri birleştirdiler.

Bu konuda Türkiye'de de bir araştırma yapılmış bulunmaktadır. Badavan (1985) Hacettepe ve Ankara Üniversitelerinde eğitim yönetimi ve denetimi alanlarında araştırılan başlıca sorunlar, bu araştırmalarda ulaşılan bulgular ve geliştirilen önerileri araştırmasına problem

olarak aldı. Problemdeki bu alt konular doçentlik, doktora ve yüksek lisans olarak 26 tezin incelenmesinde bir ölçüt olarak alındı. 26 tezin araştırma problemleri şu gruplarda toplandı: (1) Liderlik, (2) karar süreci, (3) insan ilişkileri, (4) yönetim süreçleri, (5) eğitim personeli, (6) eğitim örgütü, (7) hizmet içi eğitim ve (8) eğitim denetimi.

Bu araştırma ise, öncekilerden farklı bir yaklaşımla 1970-1985 arasında EAQ'deki araştırmaları, araştırma yöntem biliminin temel alt başlıkları altında incelemeyi araştırma problemi olarak almıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorunlara cevap aranmıştır.

- 1- EAQ'deki eğitim yönetimi araştırmalarının araştırma konuları nelerdir?
- 2- EAQ'deki araştırmaların evren-örneklem düzeyleri nasıldır?
- 3- EAQ'deki araştırmaların araştırma deseni nasıldır?
- 4- EAQ'deki araştırmaların bilgi toplama biçimleri nasıldır?
- 5- EAQ'deki araştırmaların verileri analiz biçimleri nasıldır?

Yöntem

Örneklem

Araştırmanın evrenini, 1970 ile 1985 (dahil) arasında EAQ'de yayınlanan eğitim yönetimi araştırma raporları oluşturmaktadır. Bu tarihler arasında kavramsal literatürü değil de herhangi bir türdeki eğitim yönetimi araştırmasını sunan araştırma raporları taranmış bu nitelikte 59 araştırma raporu saptanmıştır. Bunlardan 1/3'lük (% 33) bir yaklaşımla bilgisayar yardımı ile yansız olarak 20'si örneklem olarak seçilmiştir (% 34). Örneklem evrenini temsil derecesini arttırmak için zaten oldukça büyük olarak seçilen örneklem daha da büyük tutulmaya çalışılmıştır. Bunun için de 23 araştırma raporu taranmıştır (% 39).

Araştırma Aracı

Örneklemi oluşturan araştırma raporları beşli bir ölçüt tarafından değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bunlar (1) Araştırmanın problemi- ilgi odağı, (2) evren örneklem, (3) araştırma deseni (design), (4) veri toplama biçimi ve (5) veri analiz yaklaşımıdır. Bu kriterler şöyle tanımlanmıştır.

Araştırma problemi: Araştırmanın üzerinde çalıştığı araştırma konusu.

Evren-örneklem: Bir araştırma konusu ile ilgili birey ya da objelerin tümü evreni, evrenden belli kurullarla seçilen ve her bakımdan evreni temsil eden küçük bir grup da örnekleme ifade eder.

Araştırma deseni: Araştırmada kullanılan temel araştırma dizaynını ifade eder: Deneysel, tarama ya da örnek olay gibi.

Veri toplama biçimi: Araştırmanın temel veri toplama aracı ve biçimini gösterir. Anket, mülakat, gözlem, arşiv kayıtlarının incelenmesi teknikleri gibi.

Verilerin çözümlenmesi yaklaşımı: Araştırmanın verilerinin analizinde kullanılan istatistik model ve tekniklerdir: Betimleme, tekli nedensel etken, kontrol değişkenli tekli nedensel etken ya da çoklu etken analizleri ve istatistiksel teknikleri gibi.

İşlem

Örnekleme oluşturan araştırma raporları yukardaki beşli ölçüte göre taranmıştır. (Her ölçüte göre oluşan alt ölçütler bir sonraki alt bölümde ayrıntılı olarak verilmiştir.) Sonra da bulgular, beş ölçüt başlıklarında betimsel olarak verilmeye çalışılmıştır.

Eğitim yönetimi araştırmaları bugüne kadar zaman zaman taranmıştır. Ancak bu araştırma bir özgünlük taşımaktadır. Kriterler olarak Bridges'in kullandıklarına biraz benzemekte, ancak en azından evren ve örneklem bakımlarından oldukça farklıdır. Bu araştırma belki de bugüne kadar yapılanların bir sentezi gibidir.

Bulgular

Araştırmanın bulguları beş ölçüte göre aşağıda verilmektedir.

Probleme İlişkin Bulgular

Örnekleme giren araştırmalarda ele alınan başlıca konular şunlardır.

Kadınların rollerine ve işlerine dönük tutumları; okul yöneticisinin liderlik stillerinin, onun okul kişilerarası çevresine etkisi; yöneticilerin öğretmen ve öğrencilere dönük tutumları; okul örgütünün büyüklüğü ile öğretim türü arasındaki ilişki; takım öğretiminin öğrenmeye etkisi; eğitim yönetimi profesörleri; okulun örgütsel yapısının ölçülmesi; lisansüstü eğitim yönetimi hazırlama programlarını farklılaştıran etkenler; PPBS'nin uygulanmasının getireceği kişilerarası sonuçlar; okul yöneticilerinin kıdemleri ile karizmatik yetkileri arasındaki ilişki; okul

yöneticisinin kural (rule) yönetimi; eğitim örgütlerinde işte yabancılaşmanın objektif ve subjektif ölçütleri; okul yöneticisi ile diğer gruplararası informal iletişim yapısı; okul yöneticisinin iş davranışları; öğretmenlerin ihtiyaç -doyurma- eksikliği ile patlama (burnout) davranışları ilişkisi; üniversite öğretim üyelerinin militan tutumları; bayan öğretim üyelerinin erkek meslektaşlarına göre karar sürecine katılma, işle ilgili gerilim, işe bağlanma ve iş doyumu bakımlarından farklılaşma gösterip göstermediği; eyalet eğitim politikası geliştirmede etkili olan kimseler; örgütsel etkililik; okul yöneticisinin rol çatışması ve gücün kaynakları.

Eğitim yönetimi araştırma problemlerini Cambell ve Bridges'in paradigmasında sınıflandırmak mümkün, ancak eksik görülmektedir. Onlara göre eğitim yöneticileri üzerinde yapılan araştırmaları üç grupta toplamak mümkündür (Bridges, 1982). (1) Okul yöneticisinin davranışına yol açan etkenler (antecedents), (2) Okul yöneticisinin davranışı ve (3) Okul yöneticisinin davranışının etkileri. Bu modele göre, örnekleme giren araştırmaları şöyle sınıflandırmak mümkündür.

Yönetici Davranışının Nedenleri	Yönetici Davranışı	Yönetici Davranışının Etkileri
A) Kişilikle ilgili olanlar:		
• İşe dönük tutumlar.	• Okul yöneticisinin kural yönetimi.	• Liderliğin yöneticinin kişilerarası çevresine etkisi.
• Öğretmen ve öğrenciyi algılama.	• Informal iletişim yapısı	• Personelin işte yabancılaşması.
• Kıdemli karizmatik yetkiye etkisi.	• Okul yöneticisinin iş davranışları.	• Örgütsel etkililik.
B) Rolle ilgili olanlar:		
• Okul yöneticisinin rol çatışması		
• Gücün kaynakları.		

Görüldüğü gibi örnekleme giren bazı araştırmaları bu sınıflandırmaya sokmak mümkün görülmemektedir. Kalan diğer araştırmaları belki de benzeri aşağıdaki paradigmada gruplandırmak mümkündür.

Okulun Örgütsel Davranışının Nedenleri	Okulun Örgütsel Davranışı	Okulun Ürünleri
• Kadınların rol ve işlerine karşı tutumları.	• Takım öğretimi.	• Okulun büyüklüğü ile öğretim biçimi ilişkisi.
• Eğitim yönetimi profesörleri.	• Okulun örgütsel yapısı.	• Öğretmenlerin ihtiyaç eksikliği.
• Lisansüstü eğitim yönetimi hazırlama programları.		• Öğretim üyelerinin militan tutumları.
• PPBS uygulaması.		• Bayan öğretim üyelerinin karar sürecine katılma, işe bağlanma bakımlarından erkeklerle göre durumları.
• Öğretmenlerin ihtiyaç eksikliği ile patlama davranışları.		

Okulun Örgütsel Davranışının Nedenleri (- Devamı)

- . Öğretim üyelerinin militan tutumları.
- . Bayan öğretim üyelerinin erkek meslektaşlarına göre karar sürecine katılma, işe bağlanma ve iş doyumunu bakımlarından durumları.
- . Eğitim politikası geliştirmede etkili olanlar.

Probleme ilişkin bulgulardan şu sonuçlara gitmek mümkündür. Örnekleme giren araştırmaları Campbell ve Bridges'in yaklaşımında sınıflandırmak eksik kalmaktadır. Bu sınıflandırma dışında kalan araştırmaları benzer bir paradigma ile sınıflandırmak mümkün görülmektedir. Bu önerilen paradigmadaki bazı araştırmaları nitelikleri gereği hem okul sürecinin etkeni hem de okulun ürünü sınıfına sokmak olasıdır. Belki de bu iki paradigma birlikte örnekleme giren araştırmaları betimlemede daha gerçekçi olacaktır. Araştırma problemi ölçütü açısından bulguların Bridges'in (1982) bulguları ile genelde tutarlılık gösterdiği söylenebilir. Bridges araştırmasında problemlerin şu konularda toplandıklarını buldu. Okul yöneticisinin okulun moraline etkisi, yöneticinin işine dönük tutumları, yöneticilerin güdüsel sistemi, yöneticinin liderlik davranışı, yöneticinin algılama doğruluğu ve yöneticinin güç kaynakları.

Evren ve Örnekleme İlişkin Bulgular

Örnekleme giren araştırma raporlarının "evren ve örneklem" bakımından değerlendirilmesinde şöyle bir ölçüt ve ölçek kullanılmıştır.

Ölçüt	Ölçek
1- Evren ve örneklemin spesifikliği	0 () Zayıf
2- Analiz ünitesi	1 () Orta
3- Deneklerin değerlendirmesi	2 () İyi
4- Örnekleme yöntemi	

Çizelge 1'de görüldüğü gibi evren ve örneklemin spesifiklik derecesi açısından araştırmaların genelde "iyi" derecede olduğu söylenebilir. 23 Araştırmadan 13'ü "iyi" olarak, 9'u "orta" olarak, 1'ri de "zayıf" olarak değerlendirilmiş bulunmaktadır.

Analiz ünitesi* bakımından ise eğitim yönetimi araştırmalarının zayıf olduğu görülmektedir. 23 Araştırmadan sadece 2'sinde analiz

* Analiz ünitesi ya da araştırma ünitesi, kendisi için bilgi araştırılan, hakkında kestirim (inference) yapılan evrenin temel elemanı ya da elemanları (Miskel ve Sandlin, 1981).

ünitesi açıkça belirtilmiş, 7'sinde bir çıkarsama yapmak mümkün olabilmekte, kalan 14'ünde ise analiz ünitesi ya hiç söz edilmemiş, ya da çıkarsama yapmak mümkün olmamaktadır.

ÇİZELGE 1. EVREN VE ÖRNEKLEM ÖLÇEĞİ.

0 () Zayıf 1 () Orta 2 () İyi				
Evrenin Spesifikliği		Analiz Ünitesi	Deneklerin Değerleri	Örnekleme Yöntemi
**				
24.	1	0	2	0
25.	2	0	2	0
03.	2	0	2	0
05.	1	0	0	2
07.	0	1	-	0
15.	1	0	1	-
13.	2	0	1	1
18.	1	0	2	0
17.	1	1	1	1
38.	1	1	2	1
39.	2	0	2	0
37.	1	1	2	0
42.	2	0	-	0
47.	2	2 *	2	0
52.	1	1	-	0
56.	2	0	2	0
53.	2	0	1	1
30.	2	1	1	-
31.	2	0 *	2	0
27.	2	1	0	0
58/a	1	0	1	0
58/b	2	2 *	2	1
26.	2	1	1	2
$\bar{X} = 1.56$		$\bar{X} = 0.52$	$\bar{X} = 1.45$	$\bar{X} = .52$

* Analiz ünitesi açıkça belirtilen araştırma raporları.

** Araştırma raporlarının kod numaraları.

“Deneklerin değerlendirilmesi” alt ölçütünde ise 11 araştırma raporunda açık ve spesifik bilgi verilmiş, 7'si biraz bilgi içermekte, buna karşılık 2'sinde çok yetersiz bilgi verilmekte, ya da bu konuda bir bilgi içerilmemektedir. Kalan 3'ü ise yönetimleri gereği bu konuya hitap etmemektedirler.

“Örnekleme yöntemi” bakımından ise, 13 araştırma bu açıdan zayıf görülmektedir. Araştırmalardan 3'ünde kullanılan örnekleme yöntemi açık ve spesifik olarak belirtilmiş durumdadır. Kalan 5 araştırma ise bu açıdan orta düzeydedir. Bu sonuçlar genelde “evrenden örneklendi” gibi genel bir ifade kullanarak örnekleme yönteminin nasıllığı ve türü konusunda bir bilgiyi içermemektedirler.

Her kolonun ortalaması ve toplam ortalama genelde araştırma raporlarının “evren ve örneklem” açısından orta düzeyde bir görünüm sergilediklerini göstermektedir. Daha önce de belirtildiği gibi Miskel ve Sandlin'in 1972 ile 1979 arasındaki eğitim yönetimi tarama araştırmaları üzerinde yaptıkları çalışma da, eğitim yönetimi tarama araştırmalarının evren ve örnekleme düzeylerinin marjinal olarak kabuledilebilir olduğunu gösterdi (Miskel ve Sandlin, 1981).

Ancak burada şu iki sınırlılığa değinmek gerekecektir. (1) Evren ve örnekleme yeterliğinin araştırma raporlarının bu konuda içerdiği bilgiye göre değerlendirilmesi ve (2) değerlendirci olarak sadece yazarın kendisinin bulunması. Gerçi araştırma raporları titiz bir ayıklanmaya tabi tutulmuştur, ancak belki de en azından bir değerlendircinin daha bulunması, daha gerçekçi bir değerlendirmeye götürebilirdi.

Araştırma Desenine İlişkin Bulgular

Örnekleme giren EAQ'deki araştırmaların araştırma desenlerinin (design) büyük ağırlıkla tarama türünde olduğu görülmektedir. 23 Araştırmadan 20'si tarama araştırma deseni uygularken, 1'ri gözlem, 1'ri karşılaştırmalı örnek olay, 1'ri de deneysel bir araştırma deseni uygulamıştır. Eğitim yönetimi araştırmalarında neden baskın bir biçimde tarama modelleri kullanılmaktadır? Kimilerine göre bunun nedeni, eğitim yönetimi araştırmalarının diğer sosyal bilimlerin aksine değişik bağlamlarda bir çok analiz ünitesi içermesindedir. Bu durum, bu tür araştırmaların daha zor olmasına neden olmaktadır (Knapp, 1982). Kimilerine göre de eğitim yönetimi araştırmalarının temelde düzeylerinin zayıflığını, öğretim üyelerinin kuramdan çok pratiğe yönelimli olmalarında aramak gerekir. Bu nedenle bu tür araştırmalar genelde kuramdan uzak (atheoretical) pratik sorunlara dönüktürler. Bu durum da, araştırma desenlerinin basit ve düşük düzeyde kalmasına neden olmaktadır. Eğitim yönetimi bilim adamlarının pratiğe daha fazla dönük olmalarına bir neden, onların atama ve yükseltme sistemlerinin kuramdan çok pratiğe dönük olmasıdır. Ayrıca eğitim yönetimi araştırmalarının çoğu, eğitim yönetimi lisansüstü öğrencilerince zorunlu olduğu için yapılmakta, bu nedenle de pratik ve basit modeller kullanılmaktadır. Bu ikinci tezi savunan bilim adamlarına göre kurama dönüklük artar ve kuram güçleşirse, eğitim yönetimi araştırmalarının araştırma desenleri de güçlenecektir (Hoy, 1978; Hoy, 1982; Griffiths, 1983).

Bu araştırmanın bulguları, değişik dönemlerdeki değişik araştırmacıların bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Yani tarama araştı-

maları diğer araştırma planlarına tartışmasız bir kullanım üstünlüğü sağlamaktadır (Bridges, 1982; Hoy, 1982).

Çizelge 2'de görüldüğü gibi veri toplama biçimi bakımından araştırmalar, "veri toplama tekniği", "araca ilişkin geçerlik ve güvenilirlik çalışması" ve "ön deneme durumu" bakımlarından değerlendirildi. Son iki ölçüt için 0 zayıf, 1 orta ve 2 iyi gibi bir ölçek kullanıldı.

ÇİZELGE 2. VERİ TOPLAMA BİÇİMİ BAKIMINDAN ARAŞTIRMALAR.

Veri toplama tekniği	Araca ilişkin geçerlik-güvenirlik çalışması	Öndeneme durumu
3. Anket	0	0
5. Anket	0	0
7. Gözlem	1	1
15. Anket	1	2
13. Anket	2	2
18. Anket	2	0
24. Anket	2	0
17. Simulasyon	1	0
25. Anket	2	2
38. Anket	2	0
39. Anket	2	2
37. Anket	2	1
42. Mülakat	0	0
47. Anket	0	0
52. Gözlem	1	1
56. Anket	2	0
53. Anket	1	0
30. Anket	0	0
31. Anket	2	0
27. Alan çalışması (gözlem ve mülakat)	1	0
58/a Anket	0	0
58/b Test bataryası	2	0
26. Anket	0	0

Çizelgede görüldüğü gibi 23 araştırmadan 17'sinde anket temel bilgi toplama aracı olarak kullanılmıştır. 2'sinde gözlem, 1'inde simulasyon, 1'inde gözlem ve mülakattan oluşan alan çalışması, 1'inde de test bataryası uygulanmıştır. 23 Araştırmadan 10'nu iyi, 6'sı orta, kalan 7'si de zayıf derecede geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapmış bulunmaktadır. Genel ortalama 1.13 bulunmuştur. Bu değer örnekleme giren araştırmaların genelde bilgi toplama araçlarına ilişkin orta düzeyde geçerlik ve güvenilirlik çalışması yaptıklarını göstermektedir. Diğer taraftan ön deneme durumu bakımından 23 çalışmadan sadece 7'sinde ön deneme yapılmış bulunmaktadır. Genelde araştırma araçları ön deneme, ya da pilot çalışma yapılmadan uygulamaya konulmuş bulunmaktadır.

Veri Analiz Yaklaşımlarına İlişkin Bulgular

Bu alt bölüme ilişkin bulgular topluca çizelge 3'te verimiş bulunmaktadır.

ÇİZELGE 3. VERİ ÇÖZÜMLEME YAKLAŞIMLARI BAKIMINDAN ARAŞTIRMALAR

Analiz türü	Betimleme	Tek nedenli faktör/korelasyon	Tek nedenli faktör/kontrol değişkenli korelasyon	Çoklu faktör
03. Nicel	—	r	—	—
05. Nicel	—	—	w ²	İkili F test
07. Nicel	%	—	—	—
15. Nicel	%	—	—	—
13. Nicel	—	t-testi	—	4 Faktörlü varimax rotasyon analizi
18. Nicel	—	—	—	Faktör analiz
17. Nicel	—	t-testi, r	—	—
38. Nicel	—	r, tekli F, Sheffe t-testi	—	—
39. Nicel	—	r	—	Faktör analiz
37. Nicel	—	X ² , F testi	—	—
42. Nicel	Diyagram	—	—	—
47. Nicel	—	r	—	Faktör analizi
52. Nicel	—	—	—	—
56. Nicel	—	F, Tukey HSD	—	Çoklu regresyon
53. Nicel	—	—	Basit regresyon	Çoklu regresyon
30. Nicel	—	X ²	Discriminant anl.	Çoklu discriminant anl.
31. Nicel	—	t-testi	—	—
27. Nicel	—	r	—	—
58. Nicel	—	r	R, X ² , regresyon	—
58/b Nicel	—	r	—	—
26. Nicel	—	r, t-testi, M-W U testi, K.V. Tekli F	—	—
24. Nicel	—	r, F	—	—
25. Nicel	—	X ²	—	—

Veri çözümleme yaklaşımları bakımından araştırmalar “analiz türü”, “betimleme”: Sayıları kullanarak tek değişkene ilişkin ölçümlerin betimlenmesi; “tek nedenli faktör/korelasyon”: İki değişken arasındaki ilişkiyi arama, “tek nedenli faktör/kontrol değişkenli korelasyon”: Bir ya da daha çok değişkenin etkisini kontrol ederek iki değişken arasındaki ilişkileri arama ve “çoklu faktör”: İki den çok değişkenin kullanıldığı analizler alt ölçütlerine göre değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Çizelge 3'te görüldüğü gibi örnekleme giren araştırmaların hemen tamamı nicel türden araştırmalardır.

23 Araştırmadan 4'ü betimsel türden, yani temel eğilim ya da puanların değişimini sayılarla belirten araştırmalardır. Araştırmaların çoğunu ilişkisel türden araştırmalar grubuna koymak mümkündür. Ancak bunlardan çoğunda sadece korelasyonel türden ilişki (r)-16 ilişki türü araştırmadan 10'unda- yer almakta, karşılaştırmalı türden ilişki ise (F, t, X²) ilişkisel türdeki araştırmalardan 6'sında uygulanmış bulunmaktadır. 4 Araştırmada ise hem korelasyonel türde, hem de karşılaştırma türünde ilişki araştırılmıştır. Buna karşılık değişkenleri kontrol ederek iki değişken arasındaki ilişkiyi araştıran 4 araştırma bulunmaktadır. Çoklu değişkenler üzerinde analiz uygulayan ise 9 araştırma bulunmaktadır.

Temelde ilişkisel araştırmaları da betimsel türe sokmak mümkün olabilir. Bu durumda örnekleme giren araştırmalarda betimleyici çalışmaların tartışmasız ağırlığı görülecektir. Bridges'in taramasında betimsel çalışmalar % 60 ağırlıkta bulunmuştu. (Bridges, 1982). Ancak salt betimsel çalışmalar bu araştırmada çok az bulunmuştur (23 araştırmadan 4'ü). Bu araştırmanın bulguları McNmara (1978)'nin bulgularıyla de bir tutarlılık göstermektedir. McNmara EAQ'nin ilk 12 cildindeki araştırmaların verilerinin analizinde tek değişkenli analizlerin başkın bir biçimde kullanıldığını saptadı.

Sonuçlar

1970 ile 1985 arasında EAQ'deki alan araştırmalarını, araştırma yöntem biliminin temel alt başlıkları açısından değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırmanın temelde, genel çizgileriyle de olsa bu konudaki benzeri araştırmalarla bir paralellik gösterdiği söylenebilir.

Bu araştırmanın temel sonuçları şunlardır.

1- Eğitim yönetimi araştırmalarına konu olan problemleri

eğitim yöneticisinin → eğitim yöneticisinin → eğitim yöneticisinin
davranış etkenleri davranışı davranışının etkileri

ile

okulun örgütsel → okulun örgütsel → okulun etkileri
davranışının etkenleri davranışı

gibi iki paradigma ile sınıflandırmak mümkün görülmektedir.

2- Örnekleme giren eğitim yönetimi araştırmalarında analiz üniteleri ihmal edilmiş durumdadır. Örneklem saptanmasında buna özen gösterilmemektedir.

3- Tarama araştırmaları tartışmasız baskın bir ağırlıkta uygulanmış bulunmaktadır.

4- Veri toplama aracı olarak anket tekniği baskın biçimde uygulanmıştır.

5- Betimsel araştırmalar baskın biçimde uygulanmıştır. Dolayısıyla de betimsel ve ilişkisel türden istatistik teknikleri yoğun biçimde kullanılmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi bu sonuçlar için şu iki sınırlandırıcı noktayı gözardı etmemek gerekecektir. (1) Araştırmaların değerlendirilmesine ilişkin bilgilerin yalnızca araştırma raporlarına dayandırılması ve (2) değerlendirici olarak sadece yazarın kendisinin bulunması.

Literatüre bağlı bir sonuç da, eğitim yönetimi araştırmalarının hem bilgiye katkı getirmesi, hem de pratik sorunlara çözüm getirmesi bekleniyorsa, niteliklerinin yüksek olması gereklilidir. Bu da araştırma yöntem bilimine dönüklükle (research-oriented) sağlanabilir. Bunun temel koşullarından biri de eğitim yönetimi bilim adamlarının atama ve yükseltme ilkelerinin, değerlendirilmelerinin büyük oranda buna dönük olmasının sağlanmasıdır.

Yararlanılan Kaynaklar

- Adams, Raymond, Richard Kimble and Marjorie Marlin, "School Size Organizational Structure and Teaching Practices", EAQ 6/3 (Autumn 1970) 15-31.
- Anderson, Mary Beth, and Edward Iwanicki, "Teacher Motivation and Its Relationship to Burnout", EAQ 20/2 (Spring 1984) 109-132.
- Bishop, Lloyd, and Julius George, "Organizational Structure: A Factor Analysis of Structural Characteristics of Public Elementary and Secondary Schools", EAQ 9/3 (Autumn 1973) 66-80.
- Bridges, Edwin, "Research on the School Administrator: The State of the Art, 1967-1980" EAQ 18/3 (Summer 1982) 12-23.
- Caldwell, William, and Frank Lutz, "The Measurement of Principal Rule Administration Behavior and its Relationship to Educational Leadership", EAQ 14/2 (Spring 1978) 63-79.
- Campbell, Roald, and Jakson Newell, "A Study of Professors of Educational Administration: A Summary", EAQ 9/3 (Autumn 1973) 3-27.
- Forsty, Patrick, and Wayne Hoy, "Isolation and Alienation In Educational Organizations", EAQ 14/1 (Winter 1978) 80-96.
- Griffiths, Daniel, "Evolution In Research and Theory: A Study of Prominent Researches", EAQ 19/3 (Summer 1983) 201-221.

- Hatley, Richard, and Buddy Pennington, "Role Conflict Resolution Behavior of High School Principals", *EAQ* 11/3 (Autumn 1975) 67-84.
- Hollon, Charles, and Gary Gemmill, "A Comparison of Female and Male Professors on Participation in Decision Making, Job-Related Tension, Job Involvement and Job Satisfaction", *EAQ* 12/1 (Winter 1976) 80-93.
- Hoy, Wayne, "Recent Developments In Theory and Research In Educational Administration", *EAQ* 18/3 (Summer 1982) 12-23.
- , "Scientific Research In Educational Administration", *EAQ* 14/3 (Fall 1978) 1-12.
- Hoy, Wayne, and Judith Ferguson, "A Theoretical Framework and Exploration of Organizational Effectiveness of Schools", *EAQ* 21/2 (Spring 1985) 117-134.
- Kmetz, John, and Donald Willower, "Elementary School Principals' Work Behavior", *EQA* *EAQ* 18/4 (Fall 1982) 62-78.
- Knapp, Thomas, "The Unit and The Context of the Analysis for Research In Educational Administration", *EAQ* 18/1 (Winter 1982) 1-13.
- Licata, Joseph, and Walter Hack, "School Administrator Grapevine Structure", *EAQ* 16/3 (Fall 1980) 82-99.
- Majzoni, Tim, and Roaed Campbell, "Influentials in State Policymaking for the Public Schools", *EAQ* 12/1 (Winter 1976) 1-26.
- McNamara, James, "Practical Significance and Statistical Models", *EAQ* 14/1 (Winter 1978) 48-63.
- Miskel, Cecil, and Terry Sandlin, "Survey Research In Educational Administration", *EAQ* 17/4 (Fall 1981) 1-20.
- Muth, Rodney, "Toward An Integrative Theory of Power and Educational Organizations", *EAQ* 20/2 (Spring 1984) 25-42.
- Myers, Donald, "An Analysis of Team Meetings", *EAQ* /1 (Win.) 8-23.
- Paul, Robert, "Some Correlates of Role Ambiguity—Man and Women in the Same Work Environment", *EAQ* 11/3 (Autumn 1975) 85-98.
- Scott, Lowell, "Charismatic Authority in the Rational Organization", *EAQ* 14/2 (Spring 1978) 43-62.
- Scurrah, Martin, and Moshe Shani, "PPBS Versus Conventional Budgeting in a Simulated Educational Organization", *EAQ* 10/3 (Autumn 1974) 63-79.
- Silver, Paula, "Principals' Conceptual Ability in Relation to Situation and Behavior", *EAQ* 11/3 (Autumn, 1975) 49-66.
- Sousa, David, and Wayne Hoy, "Bureaucratic Structure in Schools: A Refinement and Synthesis in Measurement", *EAQ* 17/4 (Fall 1981) 21-39.
- Stark, Joan, and Malcolm Lowther, "Predictors of Teachers' Preferences Concerning Their Evaluation" *EAQ* 20/4 (Fall 1984) 76-106.
- Steinhoff, Carl, and Lloyd Bishop, "Factors Differentiating Preparation Programs in Educational Administration: UCEA Study of Student Organizational Environment", *EAQ* 10/2 (Spring 1974) 35-50.
- Yee, Alberth H, "Do Principals Interpersonal Attitudes Agree With Those of Teachers and Pupils?", *EAQ* 6/2 (Spring 1970) 1-13.